

ISSN 2149-9845

E-ISSN 2636-7807

TÜRKİYE
DİN EĞİTİMİ
ARAŞTIRMALARI
DERGİSİ

TURKISH JOURNAL OF RELIGIOUS EDUCATION STUDIES (TJRES)

مجلة بحوث التربية الدينية التركية

Sayı/Number 5

İzmir - 2018

TÜRKİYE DİN EĞİTİMİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Turkish Journal of Religious Education Studies

Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları altı ayda bir yayımlanan uluslararası ve hakemli bir dergidir.

Turkish Journal of Religious Education Studies is an international, peer reviewed and biannual journal.

Sayı/Number 5 • Haziran/June 2018 • ISSN 2149-9845 • E-ISSN 2636-7807

İmtiyaz Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü / Owner and Chief Executive Officer

Mehmet BAHÇEKAPILI

Baş Editör / Editor in-Chief

Mustafa USTA

Sayı Editörü / Editor

Mehmet BAHÇEKAPILI

Editörler / Editors

Siebren MIEDEMA (VU University Amsterdam)	Christopher G. ELLISON (The University of Texas at San Antonio)
Cemal TOSUN (Ankara Üniversitesi)	Recai DOĞAN (Ankara Üniversitesi)
Muhittin OKUMUŞLAR (Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi)	Zeki Salih ZENGİN (Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)
Nurullah ALTAŞ (Atatürk Üniversitesi)	Michael NIELSEN (Georgia Southern University)
Ahmet KOÇ (Marmara Üniversitesi)	Friedrich SCHWEITZER (Eberhard Karls Universität Tübingen)
Mehmet BAHÇEKAPILI (İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi)	Süleyman AKYÜREK (Erciyes Üniversitesi)
Safnaz ASRİ (İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi)	Mohammed DERRADJ (University of Algeria II)
Ednan ASLAN (Universität Wien)	Kenan SEVİNÇ (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
Zuhal AĞILKAYA ŞAHİN (İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi)	Murat Şimşek (Necmettin Erbakan Üniversitesi)

Kitap Değerlendirme Editörleri / Book Review Editors

Hakkı KARASHAHİN (İzmir Katip Çelebi Üniversitesi)	Ahmet GEDİK (İzmir Katip Çelebi Üniversitesi) -
Ahmet Ali ÇANAĞÇI (İzmir Katip Çelebi Üniversitesi)	

Yayın Kurulu / Editorial Board*

Zuhal AĞILKAYA ŞAHİN, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)	Ayman AGBARIA, University of Haifa (ISRAEL)
Muhsin AKBAŞ, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)	Süleyman AKYÜREK, Erciyes Üniversitesi (TURKEY)
Ednan ASLAN, Universität Wien (AUSTRIA)	Safnaz ASRİ, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)
Nedim BAHÇEKAPILI, Islamitische Universiteit Europa (HOLLAND)	Mehmet BAHÇEKAPILI, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)
İrfan BAŞKURT, İstanbul Üniversitesi (TURKEY)	Bayraktar BAYRAKLI, Marmara Üniversitesi (TURKEY)
Bezza BİLGİN, Ankara Üniversitesi (TURKEY)	Ahmet Ali ÇANAĞÇI, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)
Mohammed DERRADJ, University of Algeria II (ALGERIA)	Abdurrahman DODURGALI, Marmara Üniversitesi (TURKEY)
Recai DOĞAN – Ankara Üniversitesi (TURKEY)	Christopher G. ELLISON, The University of Texas at San Antonio (USA)
Ahmet GEDİK, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)	Recep Emin GÜL, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)
Hülya HACISMAİLOĞLU, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)	Michael NIELSEN, Georgia Southern University (USA)
Hakkı KARASHAHİN, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)	Recep KAYMAKÇAN, Sakarya Üniversitesi (TURKEY)
Ahmet KOÇ, Marmara Üniversitesi (TURKEY)	Mustafa KÖYLÜ, Ondokuz Mayıs Üniversitesi (TURKEY)
Muhittin OKUMUŞLAR, Necmettin Erbakan Üniversitesi (TURKEY)	Siebren MIEDEMA, VU University Amsterdam (HOLLAND)
Friedrich SCHWEITZER, Eberhard Karls University (GERMANY)	Halil İbrahim ŞENAVCU, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)
Bülent UÇAR, Universität Osnabrück (GERMANY)	Mustafa USTA, Marmara Üniversitesi (TURKEY)
Prof. Dr. Edmunt WEBER, Universität Frankfurt am Main (GERMANY)	Samet YAĞCI (İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY))

*Soyadına göre alfabetik sırada / In alphabetical order by surname

Kapak Tasarımı / Cover Design

Furkan Selçuk Ertargin

Tasarım / Graphic Design

Mehmet BAHÇEKAPILI - Safnaz ASRİ

Baskı / Printed By - Baskı Tarihi / Printed Date

Limit Ofset – 15.06.2018

Yer alınan indeksler / indexed and abstracted by

Proquest, Directory of Research Journals Indexing, Academic Resource Index (ResearchBib), Bielefeld Academic Search Engine, Eurasian Scientific Journal Index, OPENAIRE, JournalTOCS, Ideallonline.

İÇİNDEKİLER/TABLE OF CONTENTS

MAKALELER/ARTICLES

Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretiminde Öğretim Programı Ders Kitabı Uyumu
Adaptation of Curriculum-Textbook in Religious Culture and Moral Knowledge Instruction in
Secondary Education
SAFİNAZ ASRİ / 9-50

Türkiye’de Cami Görevlilerinin Yetiştirilmesi ve İstihdamı (1924-2014)
The Training and Employment of Mosque Officials in Turkey (1924 and 2014)
İBRAHİM ARAS / 51-72

İslam Hukuku Açısından Kürtaj
Abortion in Terms of Islamic Law
MEHMET DİRİK / 73-96

Önde Gelen Bir Nahiv Âlimi Olarak İbn Hişâm ve el-Câmi’u’s-Sağîr Adlı Eseri
A Leading Nahw Scholar Ibn Hisham and His Work “el-Cami’u’s-Sagir”
YUSUF SELLER / 97-117

Zacharias Frankel ve Solomon Schechter’in Entelektüel Kişilikleri ve Muhafazakar Yahudiliğe
Etkileri
Zacharias Frankel and Solomon Schechter’s Intellectual Personalities and Their Effects on
Conservative Judaism
İSMÂİL BAŞARAN / 119-128

KİTAP DEĞERLENDİRMELERİ/ BOOK REVIEWS

Aydın, M. Ş. (2017). *Din eğitimi bilimi. Kayseri: Kimlik*
CEMİL OSMANOĞLU / 129-132

Vurgun A. (2017). *II. Abdülhamid Dönemi İlköğretimde Ahlak Eğitimi, İstanbul: Yeditepe.*
SAMET YAĞCI / 132-135

Akyürek, S.(2016). *Din Öğretimi –Model Strateji Yöntem ve Teknikler. Ankara: Nobel.*
DUDU TÜRK / 136-137

Günay, Ü. (2000). *Din sosyolojisi. Ankara: İnsan*
SEVGİ SAVCI BAHÇEKAPILI / 138-140

TÜRKİYE’DE CAMİ GÖREVLİLERİNİN YETİŞTİRİLMESİ VE İSTİHDAMI (1924-2014)*

İbrahim ARAS**
E-mail: ibrahimaras43@hotmail.com

Citation/©: ARAS, İ. (2018). Türkiye’de cami görevlilerinin yetiştirilmesi ve istihdamı (1924-2014). *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 5, 51-72.

Abstract

Türkiye’de dini konularda uzman ve din görevlisi yetiştirme faaliyetleri “Tevhid-i Tedrisat Kanunu’na” dayanılarak din eğitimi veren kurumlar tarafından yerine getirilmektedir. Din hizmetlerinin yerine getirilmesi ve din görevlileriyle ilgili yetkiler, Mart 1924’te kurulan Diyanet İşleri Başkanlığı’na verilmiştir. Araştırma, tarama modelinde doküman analizi yöntemi kullanılarak hazırlanmıştır. Çalışmada 1924-2014 arasında “İmam-Hatip” ve “Müezzin-Kayyım” kadrolarında görev yapan personelin eğitimi, istihdamı konusu, tek partili ve çok partili dönemlerde personel sayısındaki değişimler, yıllara göre tablolar halinde değerlendirilmiştir. 18 Mart 1924’ten itibaren “Din Görevlilerinin” köylerdeki camilere görevlendirilmeleri Köy Kanunu’na göre yapılmıştır. 1931’de camiler ve cami görevlileri Vakıflar Genel Müdürlüğü’ne devredilmiş, bu uygulama 1950’ye kadar sürmüştür. 1932’den 1949’a kadar “Ezan”, “Kamet” ve “Tekbir” Türkçe okunmuş, Türkçe okumayan cami görevlilerine çeşitli cezalar uygulanmıştır. 1930’lu ve 1940’lı yıllar, din eğitimi ve dini hayatla ilgili bazı yasak ve baskıların uygulandığı dönem olmuştur. 1924’te yaklaşık 4.500 olan cami görevlilerinin sayısı 2014 yılına gelindiğinde yaklaşık 120.000’e ulaşmıştır.

Anahtar Kavramlar: Din görevlileri, ilahiyat, imam-hatip, müezzin-kayyım, eğitim.

* Bu Çalışma, yazarın “Cumhuriyet Dönemi’nde Din Görevlilerinin Yetiştirilmesi ve İstihdamı” adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Dr. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Mezunu.

THE TRAINING AND EMPLOYMENT OF MOSQUE OFFICIALS IN TURKEY (1924-2014)

Abstract

The institutions of religious education in Turkey aims to train competent officials and clergy based on the a revolutionary law aimed at unification, standardization, and secularization of the educational institutions. Then, the authority on religious services and officials was given to the Presidency of Religious Affairs established in 1924. In this study, it is aimed to reveal the process that the clergy, "Imam and Preacher" and "Pulpit trustee", is trained and employed in the period starting from the year of 1924, when the Presidency of Religious Affairs was founded to of 2014, which is the period being influenced by the political debates and conflicts. This review study follows the method of document analysis. It is found in the study that the clergy appointment to the mosques carried out after 1924 according to the Law of Village. From 1931 to 1950, mosques and their officials were under the authority of the Directorate General of Foundations. In this period, all the prays such as "Azan", "Kamet" and "Takbir" in mosques were compulsory in Turkish, otherwise officers were sanctioned. Especially, 1930s and 40s were the years of oppression on the issues of religious life and education. On the other hand, later years were the ones that religion revived, in which the number of musques increased and became 120.000 in 2014, once in 1924 were around 4.500.

Key Words: Religious officers, theology, imam-preacher, pulpit-trustee, education

Giriş

Bu çalışmada, "1924-2014 yılları arasında Cami Görevlileri'nin yetiştirilmesi, istihdamı ve personel sayılarında meydana gelen gelişmeler, tarihi seyir içerisinde nasıl olmuştur?" problem cümlesinden hareketle 1924-2014 yılları arasında cami görevlisi olarak görev yapan İmam-Hatip ve Müezzin-Kayyım'ların yetiştirilmesi ve istihdamında meydana gelişmeler ve personel sayıları değerlendirilmiştir. Çalışmayla; 1924-2014 yılları arasında cami görevlilerinin yetiştirilmesi ve istihdamında meydana gelen gelişmeler değerlendirilmiştir. Ayrıca "Din Görevlilerinin" yetiştirilmesi ve istihdamına, araştırma, planlama ve değerlendirme süreçlerine katkılarda bulunmak amaçlanmıştır. Bu çalışma, din görevlisi sınıfından sadece "İmam-Hatip" ve "Müezzin-Kayyım" olarak bilinen cami görevlileri ile ve 1924-2014 yıllarında yaşanan gelişmelerle sınırlandırılmıştır. İmam-Hatip" ve "Müezzin-Kayyım" dışındaki din görevlileri ile ilgili hususlara kısaca değinilmiş olmakla birlikte ayrıntıya girilmemiştir. Araştırmada, Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB) istatistiklerinden ve konuyla ilgili eserlerden yararlanarak kaynak taraması ve doküman analizi yöntemi kullanılmıştır.

1. Din Görevliliği İle İlgili Bazı Kavramlar

1.1. Hademe-i Hayrat (Hayrat-ı Şerife Hademesi = Hayrat Hademesi = Cami Hademesi); geçmiş zamanlarda camilerde görevli bulunan din görevlilerini ifade etmek için 1960’lı yıllara kadar halk arasında ve DİB’e ilişkin mevzuatlarda bu ifadeler kullanılmıştır (Bulut, 1997, s.17). Günümüzde cami görevlilerini ifade etmek üzere kullanılan “din görevlisi” tabiri Cumhuriyet Dönemi’nde 1960’lı yıllardan sonra kullanılmaya başlanmıştır. Bu kavramlar içerisinde geçen “hademe” kelimesinin günümüzde anlaşıldığı şekliyle “hizmetli” anlamında kullanılmaya başlanması sonucunda bu tabir artık din görevlilerini ifade etmek için kullanılmamaktadır (DİD, 2005, ss.56, 57). 1965 yılında çıkarılan 633 sayılı DİB Teşkilat Kanunu’ndan itibaren bu isim kullanılmamaya ve din görevlileri için “İmam-Hatip” ve “Müezzin-Kayyım” isimleri kullanılmaya başlanmıştır (K.G. DİB, 1999, ss.474-480).

1.2. Din Görevlisi; İmam, müftü, vaiz, müezzin, Kur’an kursu öğreticisi gibi diyanet mensupları “din görevlisi” adıyla adlandırılmaktadır. Halk arasında bunlar için nadiren “din adamı” tabiri de kullanılmaktadır. Ancak “din adamı” tabiri aslında ruhbanlığı ifade ettiğinden din görevlileri için bu ifadenin kullanılması uygun düşmemektedir. “Din görevlisi” tabiri de bu ayrımı belli etmek için ortaya konulmuştur (Yavuzer, 2006, ss.21-23). Kur’an öğretimi ve İslam Dini’nin öğretmenliği ve dolayısıyla din görevliliği vazifesi Hz. Muhammed (s.a.v.) ile başlamıştır. Hicret’ten iki yıl önce Sahabe’den Mus’ab b. Umeyr, Hz. Peygamber tarafından müminlere Kur’an’ı ve İslam’ı öğretmesi için şimdiki tabirle “din görevlisi” olarak Medine’ye gönderilmiştir. Mus’ab b. Umeyr’in İslam Dini’nin ilk din görevlisi olduğu da söylenebilir (Ay, 2005, ss.1, 2).

1.3. İmam; Arapça bir kelime olan “imam”; önder, lider, rehber, devlet başkanı, büyük İslam bilgini, mezhep kurucusu, camilerde cemaate namaz kıldırın, Kur’an-ı Kerim ve diğer İslâmî ilimlere sahip kişi, kıraat ilminde yetki sahibi olan âlim, sahasında otorite ve güvenilir olan hadis âlimi gibi anlamlara gelmektedir (DTS, 2009, s.166). İmam; Çoğunlukla camilerde toplu olarak kılınan Cuma, bayram ve diğer farz namazlarda cemaatin önüne geçerek onlara namaz kıldırın, Cuma ve bayram günlerinde hutbe okuyan, cemaate vaaz eden görevliler İmam-Hatip diye adlandırılmaktadır. İmam kelimesi, özellikle Şii’lerde devlet yönetimi ile ilgili konularda etkili olan din bilginlerine ve cemaat önderleri için de kullanılmaktadır. İmamlık İslam Dini’nde namazın farz kılınmasıyla ortaya çıkmıştır. Hz. Peygamber cemaate namaz kıldırın imam ve hutbe okuyan ilk hatip olmuş, vefatına kadar da bu görevi ifâ etmiştir. Abbasiler Dönemi’nde imamlık ve hatiplik özel bir meslek haline gelmiş ve Abbasiler’den itibaren dini hizmetler örgütlenmeye başlamıştır. Osmanlı Devleti’nde imamlar, buldukları yerlerde ahlâk zabıtası, nüfus ve tapu kayıtlarını tutmak, evlenme ve boşanma gibi işleri yürütmekle görevli, ayrıca mahalle veya köyde yönetime yardımcı olan önemli bir kişiydi (Bulut, 1997, s.89). Bugün DİB teşkilatındaki İmam-Hatipler ülke genelinde ve yurt dışında namaz kıldırma ve diğer dini görevleri yerine getirmektedir (Yavuzer, 2006, ss.21-23).

1.4. Müezzin-Kayyım; Müezzin “ezan okuyan” anlamında Arapça bir kelimedir. Günümüzde camilerde yapılan vazifenin önemi sebebiyle, önderlik bakımından imamdan sonra gelen ve namaz ibadeti için ezan okumak, kamet etmek gibi görevleri yerine getiren din görevlisine müezzin denir. İslam Dini’nde müezzinlik, namaz ibadeti farz kılındıktan sonra ortaya çıkmıştır. Hz. Peygamber’in emri ve isteği üzerine İslam tarihinde ilk ezanı okuyan Bilal-i Habeşi olmuştur. Hz. Peygamber’in Bilal-i Habeşi’den başka İbn Ümmü Mektum adında bir müezzini daha olmuştur. DİB bünyesinde görev yapan müezzinler camilerin temizlik, bakım ve demirbaş işleri ile de sorumlu olduklarından kayyım da denilmiş, asli görevleri olan ezan okuma görevini de ifa ettikleri için günümüzde “Müezzin-Kayyım” unvanıyla zikredilmektedir (Yavuzer, 2006, ss.23-24). İslam Dini, müezzinliği önemli bir görev ve yüksek bir mertebeye denk saymış bu sebeple müezzinler Müslüman halk arasında da saygı görmüşlerdir (DTS, 2009, ss.256, 257).

2. 1924-2014 Yılları Arasında Cami Görevlisi (Din Görevlisi) Yetiştiren Din Eğitimi Kurumları İle İlgili Gelişmeler

3 Mart 1924 tarihinde kabul edilen Tevhîd-i Tedrîsât Kanunu’nun 4. maddesi gereğince İmam-Hatip Mektepleri açılmıştır. 4 yıllık bir ortaokul seviyesinde olan bu okulların lise kısmı açılmadığı için mezunlarına da yüksek tahsil yapma imkânı verilmemiştir. Bu okul mezunları, Darül Fünun İlahiyat Fakültesi’ne girememişlerdir. 1931–1932 ders yılında açılmış olan İmam-Hatip Mektepleri de kapatılarak bu okulların eğitim-öğretim hayatı sona ermiştir (Öcal, 1994, ss.27-33). Tevhîd-i Tedrîsât Kanunu’nun 4. maddesi gereğince, 3 yıllık eğitim süresi olan ilk İlahiyat Fakültesi (İF) Dârul Fünun’a bağlı olarak açılmıştır (Ayhan, 1999, ss.38-40) Bu kurum 1933’te kapatıldığında, bunun yerine İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi’ne bağlı İslami İlimler Enstitüsü (İslami Tetkikler Enstitüsü) kurulmuş, ancak bu enstitü 1936 yılında kapatılmıştır (Yıldız, 1999, s.94).

Ülkemizdeki din görevlisi ihtiyacının artması üzerine 1949 yılında İstanbul, Ankara, Seyhan, Erzurum ve Diyarbakır gibi illerde 10 aylık süreyle eğitim verilmek üzere İmam ve Hatip Kursları açılmıştır. Bakanlığa bağlı bu kurslara orta ve dengi okul mezunlarından askerliğini yapmış kimseler alınmıştır. Bu kurslardan beklenen verim alınamamıştır. İmam-Hatip Okulları 7 değişik şehirde 17 Ekim 1951’de eğitim öğretim faaliyetlerine başlamıştır. 1973’de İmam-Hatip Okulu ismi “İmam-Hatip Lisesi” olarak değiştirilmiştir. Ankara Üniversitesi İF 1949 tarihinde eğitim öğretime başlamıştır. 1998 yılında Türkiye’de toplam 21 adet İF olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında İF’ler bünyesinde “İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni” yetiştiren 9 adet bölüm olduğu anlaşılmaktadır. 1971–1972 eğitim öğretim yılına kadar İmam-Hatip Okulu mezunları Ankara Üniversitesi İF’ye öğrenci olarak kabul edilmemiştir. Türkiye’de İlk Yüksek İslam Enstitüsü (YİE) 1959 yılında İstanbul’da açılmıştır. YİE’lere sadece İHO mezunları alınmış, başka okul mezunları bu enstitülere alınmamıştır. YİE’lerde lisansüstü öğretim yapma imkânı verilmemiştir. YİE’ler, 1982 yılında İF’ye dönüştürülmüştür. YİE’lerde 1972–1973 öğretim yılından itibaren öğretmenlik meslek dersleri ve din hizmetleri meslek dersleri programa dâhil edilmiştir.

İlahiyat Meslek Yüksek Okulları 1989–1990 öğretim yılında açılmış, kayıt yaptırmak isteyenlerde İmam-Hatip Lisesi mezunu olmak ve DİB’te en az iki yıl görev yapmış olma şartı aranmıştır. 1996 yılında bu okullarda okuyabilmek için DİB’te iki yıl çalışmış olma şartı kaldırılmıştır. Bu okullara 1999–2000 eğitim öğretim yılından itibaren öğrenci kontenjanı tanınmadığı için resmen değilse de fiilen kapanmıştır. İlahiyat Önlisans Programı (İÖP) Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi’nde ilk defa 1999 yılında öğrenci kabul edilmiştir. 2005 yılına gelindiğinde ilahiyat önlisans programını bitirmiş olan öğrencilerin İlahiyat alanında Lisans eğitimlerini tamamlayabilmeleri için Ankara Üniversitesi İF’ye bağlı olarak İlahiyat Lisans Tamamlama (İLİTAM) Programı açılmıştır (Aras, 2010, ss.36-45).

1995 yılında ilköğretim 8 yıl zorunlu ve kesintisiz hale getirilmiş, bu da Kur’an Kurslarını olumsuz yönde etkilemiştir (Yavuzer, 2006, ss.154-157). 28 Şubat sürecinde halkın tepkisine rağmen çıkarılan 8 yıllık zorunlu kesintisiz eğitim yasasıyla kapatılan İmam-Hatip orta kısmı, kamuoyunda 4+4+4 kademeli eğitim yasası olarak bilinen 30 Mart 2012 tarihli 6287 sayılı kanunla yeniden açılmıştır. Kanunla birlikte yeniden açılan İmam-Hatip Okulları ortaokul statüsü kazanmıştır. Kanunla birlikte Türkiye’deki dört yıllık ortaokullar; normal ortaokullar ve İmam-Hatip Ortaokulları olarak ikiye ayrılmıştır. Yasa, ilkokulu bitiren gençlere istediği ortaokula gitme hakkını vermektedir (İHO, 2015). 2014 Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) Yerleştirme Kılavuzu verilerine göre; Anadolu Üniversitesi ve Atatürk Üniversitesi Açık Öğretim Fakülteleri’ne bağlı İlahiyat Önlisans programlarında toplam 41.500 kontenjanla açıktan İlahiyat Önlisans eğitimi vermektedir. Türkiye’de 53 İF ve 15 İslâmî İlimler Fakültesinde İngilizce ve Arapça ilahiyatların yanında toplam 15.815 adaya yüksek din eğitimi imkânı verilmiştir (ÖSYM, 2015a, ss.13, 49-371). 2014 yılı Dikey Geçiş Sınavı (DGS) verilerine göre İlahiyat Önlisans ve Sosyal Bilimler Önlisans mezunlarına; 6 İngilizce İlahiyat, 152 I. Öğretim İlahiyat, 137 II. Öğretim İlahiyat ve ayrıca 4.686 İLİTAM kontenjanı olmak üzere toplam 4.981 adet adaya İlahiyat eğitimi tamamlama fırsatı tanınmıştır (ÖSYM, 2015b, ss.1-86; DGS, 2014). Türkiye’de din görevlisi olmak isteyen bir birey isterse İmam-Hatip Lisesi isterse de İlahiyat Önlisans veya Sosyal Bilimler Önlisans Programı mezunu olsun ÖSYS veya DGS yerleştirmeleri ile açıktan, uzaktan veya örgün olarak İlahiyat bölümlerini Önlisans veya lisans düzeyinde 62.000 kontenjandan birisine yerleşerek bitirebilir. Bütün bunların sonunda isterse lisansüstü eğitim yapma imkânı bulabilir. Ülke siyasetine 2002 yılından itibaren damgasını vuran ve siyasi kararlarla da bu okulların açılmasına her türlü desteği veren ve 2014 yılında halkın doğrudan kullandığı oylarla 12. Cumhurbaşkanı olarak seçilen Sayın Recep Tayyip Erdoğan Hükümet’lerinin uyguladığı Millî Eğitim Politikalarının büyük bir rolü olduğu da çok net bir şekilde anlaşılmaktadır. 2014 yılına gelindiğinde yüksek din eğitimi konusunda “Yeni Türkiye” söylemine uygun din eğitimi açısından geniş imkânlar sunan bir tablo açıkça görülmektedir. 28 Şubat Dönemi’ni engelleme ve endişelerle yaşayan din eğitimi muhatapları bir dönem hayal bile edemedikleri yüksek din eğitimi imkânlarına artık kavuşmuş durumdadır.

3. Din Görevlilerinin Eğitim Durumları

Din görevlilerinin eğitim durumları hakkında daha sağlıklı değerlendirmeler yapabilmek amacıyla geçmiş yıllara ait istatistikî bilgilerin tablolar halinde incelememiz yerinde olacaktır.

Tablo 1: 1990 Yılı Din Görevlilerinin Eğitim Durumlarına Göre Personel Sayıları

Personelin Eğitim Durumu	Taşra	
	İ-H	M-K
Dini Yüksek Öğretim	931	123
2 Yıllık Yüks.Öğretim	823	78
İHL	38,765	1,451
Orta Okul ve Den. Okul	3,661	1,583
İlk Okul	9,467	5,849

Kaynak: (İ.DİB, 1990)

Tablo 2: 2014 Yılı DİB Öğrenim Durumlarına Göre Personel Sayısı

Personelin Eğitim Durumu	Personel Sayısı	Yüzde (%)
Lisans (Dini öğrenim)	15.831	13
Lisans	9.125	7,5
Ön lisans (Dini öğrenim)	52.799	43,3
Ön lisans	10.247	8,4
İmam-Hatip Lisesi	30.658	25,2
Ortaokul ve dengi okul	1.087	0,9
İlkokul	585	0,5
Toplam Personel	121.845	100

Kaynak: (DİB 1, 2015)¹

Yukarıdaki tablolarda din görevlilerinin eğitim durumları incelendiğinde din görevlilerinin eğitim seviyelerinin zamanla yükseldiği ve sayılarının hızla arttığını göstermektedir. Son yıllarda üniversitelerde örgün öğretim ilahiyat, II. Öğretim ilahiyat, İngilizce ilahiyat, Arapça ilahiyat, Uluslararası ilahiyat, Arapça ve Türkçe eğitim veren İslami İlimler Fakülteleri ile İLİTAM bölümlerinin sayıları ve kontenjanları hızla artmaktadır. Bu kontenjanlardan din görevlisi olarak çalışan veya din görevlisi olmak isteyen önemli bir kitle yararlanmaktadır (ÖSYM, 2014, ss.49-371).

¹ Tablodaki veriler 31.12.2013 tarihi itibarıyla ortaya çıkan ve tüm personeli kapsayan verilerdir.

4. 1924-2014 Yılları Arasında Cami Görevlilerinin (Din Görevlilerinin) İstihdamı İle İlgili Gelişmeler

DİB’in 1924 yılında kuruluşundan itibaren özellikle ilk yıllara ait personel sayısı tam olarak bilinmemektedir. İlk yıllara ait personel sayıları hakkında bütçe kanunlarına ekli kadro cetvellerine bakarak fikir yürütülebilmektedir (Bulut, 1997, s.151). Bu cetveller incelendiğinde, Cumhuriyet’in ilk yıllarında DİB bünyesinde görev yapan din görevlilerinin sayılarının yaklaşık olarak beş bin civarında olduğu anlaşılmaktadır (Yavuzer, 2006, s.72). DİB tarafından yürütülen camiler ve cami görevleri ile ilgili iş ve işlemler 8 Haziran 1931 tarihinde Evkaf Umum Müdürlüğü (Vakıflar Genel Müdürlüğü)’ne devredilmiştir. Buna göre 4.081 adet hayrat hademesi (cami görevlisi) Vakıflar Genel Müdürlüğü’ne geçmiştir (K.G. DİB, 1999, ss.24, 25). Cami Görevlilerinin (Hademe-i Hayrat) Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün denetimine geçmesi uygulaması 1950’ye kadar sürmüştür (Aksoy, 1998, s.78). Bu yıllar arasında din görevlisi istihdamında gözle görülür bir azalma dikkati çekmektedir. 1950 yılından itibaren din görevlisi sayısının fark edilir oranda artmaya başladığı görülmektedir. Yeni kadro düzenlemeleri ile 1988 yılında DİB’in toplam kadro sayısı 84.709 olmuştur. 1927 yılında 5.600 civarında olan din görevlisi sayısı 31.12.2013 tarihine gelindiğinde, DİB’de çalışan İmam-Hatip sayısı 78.590, Müezzin-Kayyım sayısı 11.736, çalışan toplam personel sayısı ise toplam 119.845 olmuştur (DİB 1, 2015). İstatistiksel veriler incelendiğinde özellikle son yıllarda cami görevlilerinin istihdam açısından çok parlak bir dönem geçirdiği açıkça anlaşılmaktadır.

4.1. 1924–1930 Yılları Arasında Cami Görevlilerinin İstihdamı

Toplumu din konusunda aydınlatmak, İslam Dini’nin inanç, ibadet ve ahlak esasları ile ilgili işleri yürütmek ve ibadet yerlerini yönetmek üzere kurulan DİB, çeşitli kadrolarda istihdam edilen yetişmiş personeli ile din hizmetlerini yürütmektedir. DİB’in kuruluşundan itibaren özellikle ilk yıllara ait personel sayıları açık ve kesinlik arz eden rakamlarla verilmediği gibi, bütçe kanunlarına ekli kadro cetvellerinden hareketle personel sayıları hakkında fikir yürütülerek çıkarımlar yapılabilmektedir (Bulut, 1997, s.151). 18 Mart 1924’te kabul edilen, 7 Nisan 1924 tarihli ve 68 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 402 Sayılı Köy Kanunu, “Din Görevlileri” ile ilgili maddeleri de içermektedir. O yıllarda “Din Görevlilerinin” köylerde veya mahallelerdeki camilere, mescitlere atanması, görevlendirilmeleri bu kanuna göre yapılmıştır (RG, 1924, s.336). Şehirlerde görev yapan din görevlileri yıllarca DİB Teşkilat Kanunu’na tabi tutulurken, köy imamları Köy Kanunu’nun hükümleri gereğince şehir imamlarından farklı muamelelere tabi tutulmuşlardır.

25 Kasım 1925’de kabul edilen “Şapka İktisası Hakkındaki Kanun”dan sonra 30 Kasım 1925’de Ceza Kanunu’nun 131. maddesine bir fıkra eklenerek Diyanet İşleri Reisliği (DİR)’ne bağlı memurların kıyafetlerini, DİR personeli olmayanların giymesi kanunla yasaklanmıştır (Bulut, 1997, s.114). 1924-1930 yılları arasındaki DİB Personeli hakkında

bilgiler veren aşağıdaki tablo incelendiğinde; 1924 yılında cami görevlilerinin “Hayrat-ı Şerife Hademesi” ismiyle belirtildiği, 1926 yılında ise “Hademe” ismiyle ifade edildiği görülmektedir. 1924, 1925 ve 1926 yıllarına ait personel sayıları ve ne kadar personel istihdam edileceğine dair kesinlik belirten rakamsal veri tespit edilememiştir.

Tablo 3: 1924-1930 Bütçe Kanun'larında Tespit Edilen Unvanlar

1924 Yılı Bütçe Kanunu'nda Tespit Edilen Unvanlar			
Taşra Teşkilatı			
Umur-u Hayriye (Hayır İşleri)			Taşra Diğer
Hayrat-ı Şerife Hademesi (Din Görevlisi)	Kürsü Şeyhi	Cuma Vaizi	
1926 Yılı Bütçe Kanunu'nda Tespit Edilen Unvanlar			
Taşra Teşkilatı			
Umur-u Hayriye (Hayır İşleri)			Taşra Diğer
Hademe (Din Görevlisi)	Vaiz		
1927-1930 Bütçe Kanunları'nda Tespit Edilen Kadrolar			
Yıllar	Hademe-i Hayrat (Cami Görevlisi)		
1927	5.668		
1928	4.856		
1929	4.651		
1930	4.264		

Kaynak: (K.G. DİB, 1999, ss.474-475)

Tabloda 1927-1930 yıllarına ait veriler incelendiğinde ise; 1927 yılında 5.668 adet ücretli Hayrat Hademesi (Cami Görevlisi) kadrosu tahsis edildiği anlaşılmaktadır. 1927, 1928, 1929 ve 1930 yıllarında nüfus artışları paralelinde her sene artması beklenen Hademe-i Hayrat (din görevlisi) kadrolarının dikkate değer biçimde azaldığı görülmektedir.

4.2. 1930–1950 Hademe-i Hayrat Kadrolarının Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne Devri Dönemi'nde Cami Görevlilerinin İstihdamı

8 Haziran 1931 tarih ve 1827 Sayılı Evkaf Umum Müdürlüğü'nün 1931 Bütçe Kanunu'nun 6. maddesine göre: “Türkiye Cumhuriyeti dâhilindeki cami ve mescitlerin yönetimi ve buralarda görevli olan Hayrat Hademesi (cami görevlileri) Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne devredilmiştir. Buna göre 4.081 Hayrat Hademesi (cami görevlisi) ile 26 adet Cuma ve Kürsü Vaizi kadrolarıyla birlikte Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne geçmiştir. 1931 yılında cami görevlilerinin Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne devredilmesi sebebiyle 1931 yılından itibaren DİR'in toplam kadro sayısında büyük bir azalma olmuştur (K.G. DİB, 1999, ss.24, 25). Bu dönemde, vatandaşın dini hayatı tamamen devletin kontrol ve denetimine girmiştir. Devlet, dini eğitim-öğretim yapacak okullar açmamış, DİB'de kendi elemanlarını yetiştirme

izni vermemiştir. Şubat 1932’de (1931 yılının Ramazan ayının 15’inden itibaren) ezan, kamet ve tekbir Türkçeleştirilmiştir. 3 Şubat 1932’de bir Ramazan gecesinde Teravih Namazı’ndan itibaren Ezan, Kamet ve Tekbir Türkçe olarak okunmaya başlamıştır. Halkın ve din görevlilerinin tepkisini çeken bu uygulama, 18 yıl boyunca devam etmiştir. Bu süre zarfında ezan: “Allah-u Ekber! Allah-u Ekber! ...” yerine; “Tanrı Uludur! Tanrı Uludur! ...” şeklinde başlanarak okunmuştur. Türkçe ezan okumayan cami görevlilerine, Türk Ceza Kanunu’nun 526. maddesine göre; 3 ay ile 6 ay arası hapis, “bin” liradan” üç bin” liraya kadar da para cezası uygulanmıştır (Öcal, 1994, ss.37-38). Zamanın tek parti iktidarı konumundaki CHP (Cumhuriyet Halk Partisi), 1929–1930 eğitim-öğretim döneminde İmam-Hatip Mektepleri’ni, 1933’te de Dârul Fünûn İF’yi kapatarak din eğitime son vermiştir. 1940’lı yıllarda yapılan müdahalelerle ders kitaplarının müfredatlarından, “Allah’ın varlığını ve birliğini çağrıştıracak” kavramlar bile çıkarılmağa çalışılmıştır. İstanbul Millet Vekili olan Hamdullah Suphi Tanrıöver Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)’nin 2.02.1947’de toplanan Yedinci Kurultayı’nda yaptığı konuşmasında şunları anlatmıştır: *“...Bir münakaşadan sonra dışarıya çıktığım zaman altı tane Meclis hademesi yanıma geldi. Gözleri yaşlı olarak şunları söyledi: --Vallahi! Billahi! Altı köyümüz de bir tek imam kaldı. Ölümlere nöbet bekletiyoruz. Ondan kalkıp bu köye geliyor ve boyuna köy değiştiriyor. Eğer bize imam ve hatip vermezseniz ölümlerimizi köpek leşi gibi toprağa gömeceğiz.”*(Öztürk, 2003, ss.132, 219, 220). O yıllara ait olan bu diyalog, yapılan siyasi müdahaleler sonucunda din görevlisi yetiştirme ve istihdamında oluşan eksiklikleri ve ortaya çıkan vahim tabloyu ortaya koyması bakımından oldukça önem arz etmektedir.

Çok partili demokrasiye geçişin yaşandığı 1946 da ilk defa çok partili seçimler yapılmış, Cumhuriyet Halk Partisi tekrar iktidar olmuştur. Bu yıllarda ilkokullara din bilgisi dersleri konulmuş, hacca gidişe istisnai bazı şartlarla izin verilmiştir. Ankara Üniversitesi’ne bağlı olarak 1949 yılında bir İF açılması kararlaştırılmış, sembolik de olsa imam ve hatip yetiştirme kurslarının açılması benimsenmiştir (Öcal, 1994, s.50).

1930–1950 yılları arasında Türkiye’de dini hayata getirilen kısıtlamalar artmış, din hizmetleri en zayıf dönemini geçirmiştir. Bu dönemde resmi din eğitimi hizmeti de verilememiştir. Bu yıllar, cami ve mescitlerin unutulduğu, bir kısmının satıldığı veya başka amaçlarla kullanıldığı dönem olarak hafızalarda yer etmiştir (Bulut, 1997, s.114). Cami Görevlilerinin Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün denetimine geçmesi uygulaması 1950’ye kadar sürmüştür (Aksoy, 1998, s.78).

4.3. 1950–1965 Çok Partili Döneme Geçiş Döneminde ve DİB Teşkilat Kanunu Öncesinde Cami Görevlilerinin İstihdamı

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), 1945 yılından itibaren Türkiye’de din, din hizmetleri ve laiklik konularında daha yumuşak bir politika izlemeye başladı. Camilerin ve cami görevlilerinin idaresi, 23 Mart 1950’de çıkartılan 5634 Sayılı Kanun’un yürürlüğe girmesine kadar 19 yıl süreyle Vakıflar Genel Müdürlüğüne bağlı kalmıştır. 1946’da çok partili

politikaya geçişle birlikte laiklik konusunda az da olsa bir yumuşama sürecine girilmiştir. 1950’de Demokrat Parti iktidara gelince ezanı yeniden Arapça okutmak için kanun teklifi verdiğinde muhalefette bulunan CHP milletvekilleri de olumlu oy kullanmıştır. Genel olarak, Cumhuriyet’in ilk 20–25 yıllık döneminde uygulanan katı uygulamalar terk edilmiştir. 15 Ocak 1949’da Ankara ve İstanbul’da on aylık İmam-Hatip Kursları eğitime başlamıştır (Bulut, 1997, ss.115, 116).

3665 Sayılı Kanun’a Ek Kanun olarak 23.03.1950 tarih ve 5634 Sayılı Kanun’la Diyanet Teşkilatı’nda bir takım yenilikler getirilmiştir. Buna göre;

- a. *Teşkilatın ismi “Diyanet İşleri Başkanlığı” olmuştur.*
- b. *Camiler ve cami görevlileri ile ilgili olarak 1931 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü’ne devredilen görev ve yetkiler tekrar Diyanet İşleri Başkanlığı’na verilmiştir. 4.503 adet Hayrat Hademesi (Cami Görevlisi) Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesine alınmıştır.*
- c. *Köy ve kasabalarda kadrosuz olarak imamlık yapılması dahi Başkanlık ve müftülüklerin yazılı iznine bağlanmıştır.*
- d. *Başkanlık merkez teşkilatına 52, taşra teşkilatına da 889 olmak üzere toplam 941 kadro ihdas edilmiştir (K.G. DİB, 1999, s.25).*

Diyanet İşleri Reisliği tarihinin önemli değişim noktalarından biri olan bu kanunla teşkilat yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenleme aynı zamanda tek partili dönemde yapılan son kanuni düzenleme olmuştur. Bu kanundan sonra din hizmetleri personelinin tayin, nakil, görevden alma gibi tüm işlerini idare etmek amacıyla Hayrat Hademesi İşleri Müdürlüğü kurulmuştur. 13 Ekim 1951 tarihli ve 601 Sayılı Müdürler Komisyonu kararı ile 1951’de yedi yerde birer İmam-Hatip Okulu (İHO) açılmıştır. 19 Eylül 1956’da ortaokullara din dersleri konmuş, 1959’da İstanbul YİE açılmıştır (Bulut, 1997, ss.116-117). 11.02.1955 tarihinde kabul edilen ve 01.03.1955 tarihinde yürürlüğe giren 5634 Sayılı Kanun’da değişiklik yapılması hakkında 6465 Sayılı Kanun Eki Cetvel’e göre İHO mezunlarının maaşlı memur olarak tayin olması için 1.000 adet İH kadrosu da tahsis edilmiştir (Aksoy, 1998, s.80). İmam, Hatip, Müezzin-Kayyım gibi cami görevlilerini ifade etmek üzere kullandığımız “din görevlisi” kavramı, 1960’lı yıllardan sonra kullanılmaya başlanmıştır (DİD, 2005, ss.56,57).

Din görevlisi sayılarının, 1957–1960 yılları arasında arttığı, 1965 yılına kadar bir duraklama döneminden sonra 1965 yılında tekrar yükselişe geçtiği görülmektedir. Kadro sayılarında meydana gelen bu gelişmelerde 1960 ihtilali öncesi ve sonrası düşünüldüğünde hükümetlerin özgür olduğu, demokrasinin kurallarının işlediği dönemlerde din görevlisi atamaları açısından daha fazla kadroya izin verildiği, buna mukabil askeri müdahale ve ihtilal dönemlerinde din görevlilerinin atamalarında duraklamaların yaşandığı görülmektedir (Aksoy, 1998, s.80; Bulut, 1997, s.155).

4.4. 1965- 1980 Yılları Arasında Cami Görevlilerinin İstihdamı

1961’de Meclis’te verilen bütün kanun teklifleri Meclis tarafından birleştirilerek 633 Sayılı DİB Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanun 22.06.1965 tarihinde kabul edilip 02.07.1965 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanunla Başkanlık teşkilatına yeni birimler ilave edilerek teşkilat geliştirilerek günün şartlarına uygun hizmet verme imkânı sağlanmıştır. Bu kanunun getirdiği bazı yenilikler ise şunlardır: a- Kadrolu İmam-Hatip olabilmek için İmam-Hatip Okulu mezunu olma şartının aranması, b- Bucak, köy ve camileri için, ihtiyaç karşılanıncaya kadar her yıl iki bin İmam-Hatip kadrosu verilmesi, hükme bağlanmıştır (K.G. DİB, 1999, ss.26, 27). DİB kuruluşundan itibaren ilk kez detaylı bir teşkilat kanununa 633 Sayılı Kanun’la kavuşmuştur (Bulut, 1997, s.119). 633 Sayılı Kanun’a ve 1967 yılında “DİB Cami Görevlileri Yönetmeliği çıkarılıncaya kadar, yapılan düzenlemelerde din görevlilerinin görev yetki ve sorumluluklarının çerçevesi, sınırlılıkları ve kapsamı gibi hususlara yer verilmemiştir. 1965’ten sonra çıkarılan düzenlemelerle de eksiklikler tam olarak giderilememiştir (DİD, 2005, ss.59, 60). 1971 ile 1980 yılları arasında DİB din hizmetleri personelinin sayıları ve toplam personel sayıları ise şu şekildedir.

Tablo 4: 1322 Sayılı Genel Kadro Kanunu’nda Tespit Edilen ve Bakanlar Kurulu Kararı Yıllara Göre İhdas Edilen Kadrolar

Yıllar	DİB Toplam Din Hizmetleri Personeli	DİB Toplam Tüm Personel
1971	28.557	31.149
1975	38.928	41.452
1976	42.249	45.042
1979	47.738	50.765
1980	49.820	53.278

Kaynak: (K.G. DİB, 1999, s.481)²

Tablo 4’e göre 1971 yılında 28.557 olan din hizmetleri personelinin sayısı 1980 yılına gelindiğinde ise; 50 bine yaklaşmıştır.

633 sayılı kanunla ekli 2 sayılı cetvelle DİB’in kadroları yeniden düzenlenmiştir. Merkez teşkilatına 203, taşra teşkilatına da 19.490 olmak üzere toplam 19.693 kadro tahsis edilmiş; bütçe kanunlarına ekli (D) ve (S) cetvellerinde yer alan 12.283 adet kadro ile başkanlığın bu tarihteki kadro sayısı 31.976’ya ulaşmıştır. 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu uyarınca, personelin intibak işlemlerinde kullanılmak üzere 31 Temmuz 1970 tarih ve 1322 Sayılı Genel Kadro Kanunu ile DİB’e çeşitli sınıf ve derecelerden 31.149 adet kadro verilmiştir. Kuruluşundan itibaren başkanlığın bütçeleri, devletin genel bütçesinden pay ayırmak suretiyle oluşturulmuştur. Yalnız köylerde görev yapan imamların ücretleri 1970’li yıllara kadar köy bütçesinden karşılanmıştır. Günümüzde kadrosu bulunan bütün cami

² Din Hizmetleri Sınıfı: Vaiz, Kur’an Kursu Öğreticisi, Murakıp, İmam-Hatip, Müezzin-Kayyım ve Dersiam yardımcı kadrolarını içine almaktadır.

görevlileri de dâhil olmak üzere, DİB'in personel ve diğer giderleri Başkanlık bütçesi ile karşılanmaktadır. 1975 yılında kurulan Türkiye Diyanet Vakfı (TDV)'de DİB hizmetlerine mali yönden katkılarda bulunmaktadır (Bulut, 1997, ss.119-154).

633 Sayılı Kanun, 2088 Sayılı Kanunla, İmam-Hatip Lisesi mezunu yeterli sayıda görevli bulunmadığı için daha önceden vekâleten göreve alınmış bulunan, yaklaşık 12.000 ilkokul mezunu İmam-Hatip 24.12.1979 tarih ve 2088 Sayılı Kanunla asalete geçirilmiştir (K.G. DİB, 1999, s.27).

4.5. 1980–2014 Yılları Arasında Cami Görevlilerinin İstihdamı

1981 ve 1989 yıllarında istihdam edilen din görevlisi sayılarının da verildiği tabloya bakarak bu yıllar arasında İmam-Hatip ve Müezzin-Kayyim sayılarındaki değişmeyi daha açık görebiliriz.

Tablo 5: Yıllara Göre DİB Personel ve Din Görevlileri Sayısı

Yıllar	İmam-Hatip Sayısı	Müezzin-Kayyim Sayısı	Taşra Teşkilatı Toplam Din Hizmetleri Çalışanı Sayısı	Toplam Personel Sayısı	DİB Toplam Kadro Sayısı
1981	30.806	7.091	40.557	43.197	53.278
1989	54.598	9.027	69.232	74.930	84.720

Kaynak: (İ. DİB, 1990)

Tablo incelendiğinde 1981 ile 1989 yılları arasında din görevlisi sayısının dolayısıyla da DİB toplam personel sayısının hızla arttığı, yaklaşık 53.000 civarında olan toplam personel sayısının 85.000'e yaklaştığı görülmektedir. 1981'de 30.806 olan İmam-Hatip sayısının 1989 yılına gelindiğinde 54.598 olduğu anlaşılmaktadır.

Türkiye'de DİB'de görev alan din görevlilerinin büyük bir çoğunluğu İHL ve İF vb. okullardan gelmektedir. Bu sebepten dolayı İHL ve İF mezunlarının din görevlisi olarak istihdamında meydana gelen gelişmelerin önemi büyüktür. Yıllara göre bu okulların mezunlarının DİB'de istihdam edilme durumlarını gösteren aşağıdaki tablonun incelenmesi yerinde olacaktır.

Tablo 6'ı incelediğinde özellikle 1982 yılında ve sonraki yıllarda her iki okul mezunlarının istihdamının hızla arttığı görülmektedir. 1985-1986 yıllarından itibaren İHL mezunlarının yaklaşık olarak yarı yarıya istihdam edildiği, İF mezunlarının ise istihdamının zaman zaman % 10'u aştığı görülmektedir. 1989 yılında mezun sayıları ve istihdam edilen personel sayılarındaki belirgin azalma, 1990'lı yıllarda dini hayatta karşılaşılan sıkıntıların habercisi gibi görülmektedir.

Tablo 6: İHL’den ve İF’den Mezun Olan Öğrencilerin DİB’ de İstihdam Edilme Sayıları (1980-1989)

Mezun Olduğu Okul		Yıllar								
		1980 1981	1981 1982	1982 1983	1983 1984	1984 1985	1985- 1987	1986- 1987	1987- 1989	1988- 1989
İHL	Mezun Olan Öğrenci Sayısı	4.393	9.865	11.222	14.347	18.467	15.257	15.917	17.758	16.440
	DİB’de İstihdam Edilen Mezun Sayısı	-	-	2.238	3.876	3.444	4.039	7.432	7.281	5.917
		Yıllar								
		1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989
İlahiyat Fakültesi	Mezun Olan Öğrenci Sayısı	1.012	1.443	976	1.370	1.502	935	956	946	-
	DİB.’de İstihdam Edilen Mezun Sayısı	-	-	77	170	84	106	67	60	-

Kaynak: (İ. DİB, 1990)

İHL mezunlarının asıl amaçları, lise denginde eğitim görürken bununla beraber yeterli seviyede dini bilgiler edinmektir. Lise tahsilinden sonra ise, kazanabilmeleri halinde iyi bir üniversite eğitimi almaktır. İHL mezunlarından çok az bir kısmı ise, İHL’den hemen sonra din görevlisi olmayı tercih etmektedirler. 2002 yılı itibariyle İHL mezunu olarak DİB’de görev yapanların büyük çoğunluğu ise, üniversiteyi kazanamamış olanlar arasından sınavla istihdam edilen kişilerdir. DİB’de 48.229 kişilik İHL mezunu bu şekilde istihdam edilmiş durumdadır (YDESS, 2003, s.56). 1979–1980 öğretim yılı sonu itibariyle İHL’den yaklaşık 42.000 öğrenci mezun olmuştur. Bunlardan sadece 12.000 kadarı DİB kadrolarında çeşitli mesleklerde görev almışlar, yaklaşık 15.000 İHL mezununun kendi meslek alanlarıyla ilgili yükseköğrenim kurumlarına devam ettiği, bunların toplamının da yaklaşık 27.000 civarında olduğu bilinmektedir. 15.000 İHL mezununun ise kendi meslek alanları dışındaki meslek veya işlerde çalıştıkları anlaşılmaktadır. Verilen bu rakamların ifade ettiği yüzdeleri oranları ise şu şekildedir:

- Kendi mesleği ile ilgili bir alanda çalışan İHL mezunu oranı: %28*
- Kendi mesleği ile ilgili yükseköğrenim gören İHL mezunu oranı: % 36*
- Kendi mesleği dışındaki iş alanlarında çalışan İHL mezunu oranı: % 36*

Bu duruma göre; her 100 İHL mezunundan 64'ünün kendi mesleği ile ilgili iş ve eğitim alanına devam ettiği, 36'sının ise meslek alanı dışında kaldıklarını göstermektedir (Şahin, 1981, s.338).

İHL mezunlarının istihdamı ile ilgili problemler mesleki formasyon yetersizliği, ekonomik sıkıntılar gibi bazı problemler olarak dikkati çekmektedir (Şahin, 1981, s.345). Maddi imkânlarda hissedilen yetersizlikler son dönemde çıkarılan Bakanlar Kurulu Kararı ve kanunlarla giderilmiş ve din görevlilerinin maddi imkânları ve özlük hakları belirgin bir şekilde iyileştirilmiş, ihtiyaç duyulan kadrolar ise daha önce görülmediği bir şekilde arttırılmıştır. Maaşlarda ve özlük haklarındaki eksiklikler, öğretmen-din görevlisi arasında oluşan maaş farkı azaltılarak daha dengeli hale getirilmiştir.

DİB'e 1961 ve 1982 Anayasaları'nda, ayrı maddelerde yer verilmiş ve adı geçen anayasalardaki maddeler sayesinde DİB anayasal bir kuruluş haline getirilmiştir (İ. DİB, 1990, s.VII). 1984 yılında 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin Eki Sayılan 18.07.1984 tarih ve 84 / 8.360 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı eki kadro cetvelinde DİB'in bütün kadroları yeniden tespit edilmiş; merkez teşkilatına 1.082, taşra teşkilatına 77.251, yurt dışı teşkilatına 143 olmak üzere toplam 78.582 kadro tahsis edilmiştir. Ancak söz konusu cetvelde tutulu bulunan kadrolar, 1985, 1986 ve 1987 yıllarında serbest bırakılmıştır. 10.06.1987 tarih ve 14.983 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 14.05.1987 tarih ve 87 / 11.810 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile başkanlığa ait tutulu kadrolardan Din Hizmetleri Sınıfından 2.993 İmam-Hatip, 1.050 Müezzin-Kayyım kadrosu serbest bırakılmıştır. Yeni kadro düzenlemeleri ile 1988 yılında DİB'in toplam kadro sayısı 84.709 olmuştur (K.G. DİB, 1999, ss.483). DİB'de istatistik çalışmaları; başkanlığın 1990 yılı çalışma programında yer alan "İstatistik Kitabı" hazırlanması kararı ile başlamıştır. Araştırma Planlama ve Koordinasyon (APK) Dairesi Başkanlığı bünyesinde 1984 yılında kurulmuş olan İstatistik Şubesi Müdürlüğü "İstatistiklerle DİB" kitabını ilk defa 1990 yılında hazırlanmıştır. Hazırlanan bu kitapta, 1973 yılı ve sonrasının istatistiklerini de kapsayacak şekilde yıllara göre teşkilatın personel durumundaki ortaya çıkan gelişmeler ve personel sayıları tablolar halinde verilmiştir. Verilere göre 1990'da DİB Taşra teşkilatında 70.717 Cami Görevlisi, (60.657 İmam-Hatip ve 10.150 Müezzin-Kayyım) ve diğer personel olmak üzere toplam 83.389 kadro olduğu tespit edilmiştir (İ. DİB, 1990, ss.I-IX). 27.04.2005'de kabul edilen 5338 Sayılı Kanun ile İmam-Hatip kadrolarına vekâleten atanmalar asalete geçirilmiş, böylece 10.000 civarında boş kadro doldurulmuştur (Yavuzer, 2006, s.114).

1997 yılında "Sekiz Yıllık Kesintisiz Temel Eğitim" uygulaması ile ilgili tasarı plan ve bütçe komisyonunda kabul edilen tasarı, meclis genel kurulunda tartışmalı müzakereler sonucu kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Kamuoyunda ve mecliste sert tartışmalara sebep olan bu kanun, hükümetin ve ilgili komisyonların teklifleri istikametinde değil, bazı köşe yazarlarının düşünceleri doğrultusunda yasalaşmıştır. Basında ve kamuoyunda gündem oluşturan ve uzun tartışmalara sebep olan bu kanun yürürlüğe girdikten sonra ana muhalefet partisi olan Refah Partisi, Anayasa Mahkemesi'ne iptal başvurusunda

bulunmuştur. RP’nin yapmış olduğu, 16.10.1997 tarih ve 97/62 esas no’lu kesintisiz eğitime iptal başvurusu, Anayasa Mahkemesi’nce 16.9.1998 tarih ve 98/52 sayılı karar ile reddedilmiştir (Ayhan, 1999, ss.431-446).

Keyifli’nin (1997) Urfa yöresinde görev yapan İmam-Hatip’ler üzerine yaptığı doktora araştırmasına göre; imamlar; en son mezun oldukları okul sorulduğunda; % 77,6 sı İHL mezunu olduğunu, %1’i ise İF mezunu olduğunu belirtmiştir. İmamlar, “Aldığınız maaş yetiyor mu?” sorusuna verdiği cevap evet yetiyor diyenlerin oranı % 5, kısmen de olsa yetiyor diyenlerin oranı % 29, hayır yetmiyor diyenlerin oranı ise % 63 olmuştur. Bu araştırmaya göre maaşlarının yeterli olmadığını düşünen din görevlisi oranı oldukça yüksektir. Araştırma sonucu dikkate alındığında maaş yetersizliği din görevlisi personelinin ek işlerle uğraşmasına bir gerekçe olabileceği yönündedir. Bu araştırma sonuçlarına göre imamların % 29,6’sı aldığı eğitimi yapmakta olduğu görev için yeterli görmemektedir, % 43,4’ü ise kısmen yeterli görürken, yeterli olduğunu düşünenlerin oranı ise % 24,8’dir. Verilere göre; İmam-Hatip’lerin çoğunluğu aldığı eğitimin mesleğini icra ederken yeterli gelmediğini düşünmektedir (ss.84-94). DİB’in personel sayılarındaki 2003 ile 2013 yılları arasındaki değişimler ise şu şekildedir:

Tablo 7: DİB Yıllara Göre Toplam Personel Sayıları

Yıllar	Personel Sayısı
2003	74.114
2004	71.693
2005	80.299
2006	79.810
2007	84.195
2008	83.033
2009	81.851
2010	84.157
2011	98.555
2012	105.472
2013	121.845

Kaynak: (DİB 1, 2015)

Türkiye’de bulunan cami sayılarının; 1971 yılından 2007 yılına kadar geçen sürede yaklaşık olarak % 100 artarak 42 binlerden 79 binlere ulaştığı tespit edilmektedir. Cami sayılarının artması da burada görev yapacak olan görevlilere, İmam-Hatip ve Müezzin-Kayyim’lara olan ihtiyacın hiç eksilmeden arttığını ve istihdamın artacağını ortaya koymaktadır. 1970 yılından 2007 yılı arasındaki 27 senede DİB’de çalışan personel sayısı yaklaşık % 333 artmıştır (DİB TB, 2008, ss.61-64). Özellikle 1985 ve 2005 yıllarında personel sayıları daha da dikkat çekici bir şekilde artış göstermiştir. 2005 yılındaki artışta vekil İmam-Hatiplik

görevi yapanların asalete geçirilmesi sebebiyle yaklaşık 10.000 kişinin kadroya dâhil edilmesinin etkisi büyüktür.

01.07.2005 tarihinde dönemin Başbakanı olan Recep Tayyip Erdoğan Hükümeti'nin aldığı Bakanlar Kurulu Kararı gereğince, yaz kurslarında görev alan personele ek ders ücreti ödenmeye başlanmıştır. Düzenlemeyle artık din görevlileri yaz veya kış dönemlerinde gece veya gündüz, yeterli kursiyer bulmaları halinde kurslar açmakta ve bu faaliyetlerini daha da severek ve gönülden yapacakları düşünülmektedir. Bu düzenleme din görevlilerine ekonomik açıdan destek olduğu gibi, emeğinin karşılığını almak anlamı da taşıdığı için moral olarak ta büyük önem arz etmektedir (DİB TB, 2008, s.23).

DİB'in son teşkilat kanunu olarak ise; 1 Temmuz 2010'da 22.6.1965 tarihli ve 633 sayılı DİB Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun'un 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18-A, 20, 21, 22. maddelerini yeniden düzenleyen 6002 Sayılı Kanun TBMM'de kabul edilmiştir. Kanun 13 Temmuz 2010'da 27640 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu Kanun'la; daha önce daire başkanlığı düzeyinde olan birimler genel müdürlük seviyesine yükseltilmiş, yeni birimler olarak da; İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğü, Yönetim Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı, Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği kurulmuştur. Aynı Kanun'un 10. Maddesi'nin başlığı "Atama" olarak değiştirilmiş, din hizmetleri sınıfının atama usul ve esasları da belirtilmiştir (RG, 2010).

Tablo 8: 6002 Sayılı Kanun'a Göre Din Hizmetlilerinin Eğitim Durumlarına Göre Alacağı Ek Göstergeler

En Az 4 Yıllık Dini Yüksek Öğrenim Bitirmiş Olan Din Görevlileri	
Derecesi	Alacağı Ek Gösterge
1	3000
2	2200
3	1600
En Az 4 Yıllık Dini Yüksek Öğrenim Dışında Bir Yüksek Öğrenim Bitirmiş Olan Din Görevlileri	
Derecesi	Alacağı Ek Gösterge
1	2200
2	1600
3	1100
Herhangi Bir Yüksek Öğrenim Bitirmemiş Olan (Diğer) Din Görevlileri	
Derecesi	Alacağı Ek Gösterge
1	1500
2	1100
3	800

Kaynak: (RG, 2010)

Tablo 9: 6002 Sayılı Kanun’a Göre Yeni İhdas Edilen İ-H ve M-K Kadroları

Derecesi	Kadro Adedi	Kadro Unvanı
1	500	Baş İmam-Hatip
2	500	Baş İmam-Hatip
1	750	Uzman İmam-Hatip
2	750	Uzman İmam-Hatip
3	500	Uzman İmam-Hatip
4	500	Uzman İmam-Hatip
5	500	Uzman İmam-Hatip
TOPLAM	7.000	
10	3000	İmam-Hatip
3	250	Baş Müezzin
4	250	Baş Müezzin
10	250	Müezzin-Kayyım
12	2.000	Müezzin-Kayyım
TOPLAM	2.750	

Kaynak: (RG, 2010).

Kanun’un 12. maddesi yeniden düzenlenmiş ve din görevlisi (İmam-Hatip, Müezzin-Kayyım ve Kur’an Kursu Öğreticisi) personeli, kariyer basamaklarına ayrılarak kendi içerisinde gruplandırılmıştır. Bu Kanun’la 2010 yılı içerisinde DİB’e 5000 kadroya açıktan atama izni verilmiştir. Kanun’la din hizmetleri sınıfında çalışan din görevlilerinin maaşlarındaki ek göstergeleri yeniden düzenlenmiş, özlük hakları iyileştirilmiş ve din hizmetlerine yönelik pek çok kadro ihdas edilmiştir. Din hizmetleri sınıfından İmam Hatip ve Müezzin Kayyım kadroları kariyer basamaklarına ayrılmıştır. 6002 Sayılı Kanun’la görevde yükselme ve kariyer basamaklarına göre 4.000 yeni İmam-Hatip kadrosu ve 500 yeni Müezzin-Kayyım kadrosu istihdam edildiği görülmektedir. İmam-Hatip ve Müezzin-Kayyım kadrolarının tüm kariyer basamaklarına toplamda 9.750 yeni kadro verilmiştir. Daha önce vekillik yapan din görevlilerinden 4000 kadronun tamamının asil kadroya geçirildiği de hesaba katılacak olursa toplam 13.750 yeni din görevlisinin istihdam edildiği anlaşılmaktadır. DİB Teşkilat Kanunu’nun din görevlilerinin istihdam, kadro, maaş ve her türlü özlük haklarının iyileştirilmesi ve din görevlilerinin eğitim seviyelerinin yükselmesi konusunda olumlu yönde katkılarıacağı açıktır (RG, 2010).

Önceden sadece İmam-Hatip veya Müezzin-Kayyım olarak devam eden bir din görevlisi, artık mesleğinde kariyer basamaklarına yükselerek daha iyi ücret alma ve çeşitli görevlerde değerlendirilme imkânına da kavuşmuştur. DİB resmi internet sitesindeki 31.12.2013 tarihi itibarıyla oluşturulmuş verilere göre; DİB’de çalışan İmam-Hatip sayısı 78.590, çalışan Müezzin-Kayyım sayısı 11.736 olmuş, çalışan toplam personel sayısı ise 121.845 olmuştur.

5. Din Görevlilerinin Hizmet Öncesi ve Hizmet İçi Eğitim Kurslarıyla Yetiştirilmeleri

DİB’ce düzenlenen hizmet içi eğitim faaliyetlerini; uzun süreli, kısa süreli, görevde yükselme, hizmet içi eğitim seminerleri ve bölge toplantıları olarak özetlemek mümkündür. Hizmet içi eğitim etkinlikleri, doğrudan başkanlığa bağlı 5’i ihtisas eğitimi veren 17 eğitim merkezinde yapılmaktadır. 2008 yılı DİB verilerine göre; DİB, din eğitimi çerçevesinde yürütülen hizmetlerin etkinlik ve verimliliğini arttırmak amacıyla 17 eğitim merkezi ve il müftülüklerinin yönetimindeki mahalli eğitim merkezlerinde hizmet içi eğitim etkinlikleri düzenlenmektedir (DİB TB, 2008, s.16). 1951’den 1972 yılı sonuna kadar 23.785 kişi hizmet içi eğitim kurslarından geçirilmiştir. 1979’dan 1989’a kadar düzenlenen 268 kursta toplam olarak 37.124 personel hizmet içi eğitim kursuna tabi tutulmuştur (Bulut, 1997, ss.419, 420).

Cami görevlilerinden çoğunun güzel ezan okuyabilmelerini sağlamak amacıyla Din Eğitimi Daire Başkanlığı ve il ve ilçe müftülüklerince imkânlar ölçüsünde “Ezanı Güzel Okuma Kursları” düzenlenmektedir. Yaz Kur’an kurslarında ilköğretim beşinci sınıfı bitiren öğrencilere Kur’an okuma ve ezberleme, temel dini bilgiler (inanç, ibadet, ahlak), Hz. Peygamber’in hayatı ve ahlakı, Kur’an meali dersleri kur sistemi şeklinde verilmektedir. Kur esasına göre hazırlanan yaz Kur’an kursları öğretim programı 2005 yılında uygulamaya konulmuştur. Yaz Kur’an Kurslarında görev alacak din görevlisi personelin tamamı, mahallinde bir hafta süreli hizmet içi eğitim seminerine alınmıştır. Bu kurslarda görev alan personel için “Yaz Kur’an Kursları Öğretim Programları” hazırlanmıştır. Söz konusu programlara uygun olarak, görevlendirilen öğreticiler için “Yaz Kur’an Kursları Öğretici Kılavuzu” ve “Dinimizi Öğreniyoruz” öğretici kitabı ile öğrenciler için “Dinimizi Öğreniyoruz” öğrenci kitabı hazırlanmış olup, bütün görevlilere verilmiştir (DİB TB, 2008, ss.8-23). DİB’in eğitim merkezleri, il ve ilçe müftülükleri aracılığıyla düzenlediği hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim kursları din görevlilerinin yetiştirilmesine ve din hizmetlerinin kalitesinin yükseltilmesine çeşitli katkılar sağlamaktadır.

6. Din Görevlilerinin Hac ve Umre İçin Görevlendirilmeleri

Din Görevlileri Hacca ve Umreye giden Türk vatandaşlarına hac vazifelerini yerine getirirken yardımcı olmak, onlara dini konularda rehberlik etmek amacıyla her sene yapılan sınav ve değerlendirmeler sonucunda hacca görevlendirilmektedir. Hac için din görevlisi olarak giden görevliler normal maaşlarını aynen aldıkları gibi aynı zamanda hac süresince de yurt dışı görev parası almaktadır.

1991 yılında hacca din görevlisi olarak görev yapması amacıyla 471 din görevlisi gönderilmişken, 2001 yılında 2.209 din görevlisi gönderilmiştir. Aradan geçen 10 yıl içinde hacca gönderilen görevli sayısı yaklaşık % 400 artış göstermiştir (DİB1991, 1992, s.96; DİB2001, 2002, s.139). 2006 yılında taşra teşkilatından hacca gönderilen din görevlisi sayısı 2.614, umreye gönderilen din görevlisi sayısı 1367 olarak tespit edilmiştir (DİB2006, 2007,

s.119). 2007 yılına gelindiğinde hacca gönderilen din görevlisi sayısı 2.068, umreye gönderilen din görevlisi sayısı 800 olmuştur (DİB 2007, 2008, s.136).

Din Görevlisi olarak hac ve umreye gidebilmek için hac sınavından veya Din Görevlileri Seviye Tespit Sınavından yüksek puan alınması gerekmektedir. Bu göreve layık görülme Din görevlileri arasında kutsal topraklara gidebilmek ve bunun yanında ekonomik açıdan ek gelir imkânı elde etmek gibi değerleri beraberinde taşımaktadır. Hac sezonlarından önce yapılan sınavlara din görevlileri çok iyi hazırlanmakta ve kazanmak için gayret göstermektedirler. Bunun sonunda da din görevlilerinin bilgi ve görgü seviyeleri yükselmekte, bu sayede verilen din hizmetlerinin kalitesi artmaktadır.

7. Din Görevlilerinin Yurt Dışında Görevlendirilmeleri

DİB’ce 1978 yılında yurt dışındaki vatandaşlarımıza hizmet etmek amacıyla yurt dışı teşkilatı kurulmuştur (K.G. DİB, 1999, s.467). Yurt dışına gönderilen görevliler sınav ile seçilmekte, yabancı dil yanında gidecekleri ülkenin şartlarını, henüz gitmeden öğrenmeye başlamaları ve gittikten sonra sosyal çevreyle kolaylıkla iletişime geçebilmeleri amacıyla özel hazırlayıcı bir eğitim programından geçirilmektedir (DİB TB, 2008, s.33). DİB, yurt dışındaki vatandaşlarımızı yıkıcı ve bölücü akımların etkisinden korumak, onların ülkemize ve milletimize bağlılıklarını devam ettirmek, dini konularda onları aydınlatmak, geliştirmek ve ibadetlerini yapmada kendilerine yardımcı olmak amacıyla, yurt içinde yürüttükleri din hizmetlerinde başarılı olmuş din görevlilerini yurt dışına göndermektedir (Öztürk, 2002, s.37). 2008 yılında yayımlanan 2007 yılı verilerine göre yurt dışındaki ülkelere gönderilen toplam din görevlisi sayısı 1.269, sadece Almanya’ya gönderilen din görevlisi sayısı ise 772’dir. Bu da AB ülkeleri ile diğer bazı ülkeler arasında daha çok dindaş ve soydaşımızın yaşadığı Almanya’nın önemini göstermesi açısından önemlidir. Yurt dışına görevli gönderilen diğer ülkeler ve din görevlisi sayıları şu şekildedir; ABD 18, Avusturalya 18,Avusturya 61, Belçika 63, Danimarka 28, Fransa 127, Hollanda 127, İsveç 14, İngiltere 5, İsviçre 30, Kanada 3, Japonya 1, Norveç 1, Suudi Arabistan 1 olmak üzere Almanya ile beraber toplam 1269’dur. Bu personelin 29 tanesi sürekli personel, 307 tanesi de DİTİB Vakıf personeli, diğerleri ise din görevlisidir (DİB TB, 2008, s.35). Bütün bunlar, din görevlilerinin eğitimi ve istihdamına katkılar sağladığını ve din görevlilerini ekonomik açıdan desteklediğini göstermektedir.

Sonuç

Cumhuriyet Dönemi’nde bazı ara dönemlerde sıkıntılar yaşanmış olsa da halkın talepleri doğrultusunda Kur’an Kursları aracılığıyla Kur’an eğitimine gereken önem verilmiştir. 1924 yılından 2014 yılına kadar geçen dönemde din eğitimi kurumları ve cami görevlilerinin istihdam edilme durumları ülkedeki siyasi gelişmelere bağlı olarak olumlu ve olumsuz etkilenmiştir. 1924 yılında yaklaşık olarak beş bin civarında olan din görevlisi sayısı 2015 yılına gelindiğinde 78.590 İmam-Hatip, 11.736 Müezzin-Kayyım olmak üzere, DİB’de çalışan toplam personel sayısı 121.845 olmuştur. Günümüzde kendine hedef belirleyen bir

din görevlisi adayı, sayıları ve kontenjanları geçen yıl artan İlahiyat Fakülteleri ve İslami İlimler Fakültelerini bitirerek DİB ve Milli Eğitim Bakanlığı'nda istihdam olanağı bulabilir. Kısacası; 2002 yılından itibaren ülke siyasetine damgasını vuran Recep Tayyip Erdoğan Hükümet'lerinin uyguladığı politikaların, din eğitimi kurumlarının ve kontenjanlarının çoğalmasında ve DİB bünyesindeki cami görevlilerinin istihdamında önemli rolü olduğu anlaşılmaktadır. Türkiye'de din görevlilerinin eğitim seviyelerinin daha da yükseltilmesi ve istihdamında meydana gelebilecek sıkıntıların giderilmesi, bunun yanında din görevlilerinin motivasyonlarının yükseltilerek toplum içerisinde kendilerinden beklenen seviyelere getirilmesi temenni edilmektedir.

Kaynakça

- Aksoy, M. (1998). *Şeyhülislamıktan Bu Güne-Şeyhülislamıktan Diyanet İşleri Başkanlığı'na Geçiş*. Köln: Önel.
- Aras, İ. (2010). *"Cumhuriyet Dönemi'nde Din Görevlilerinin Yetiştirilmesi ve İstihdamı"* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Ay, M. E. (2005). *Problemleri ve Beklentileriyle Türkiye'de Kur'an Kursları*. Bursa: Düşünce Kitabevi Yayın-Dağıtım.
- Ayhan, H. (1999). *Türkiye'de Din Eğitimi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Vakfı.
- Bulut, M. (1997). *DİB'in Yaygın Din Eğitimindeki Yeri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- DGS, (2014). *2014 DGS (Dikey Geçiş Sınavı) Yerleştirme Kılavuzu*. (2014). ÖSYM, Ankara.
- DİB 1, (2015). <http://www.diyamet.gov.tr/tr/kategori/istatistikler/136>, Erişim Tarihi: 25.01.2015.
- DİB 1991, (1992). *DİB 1991 Yılı İstatistikleri*. (1992). DİB APK Daire Başkanlığı, Ankara.
- DİB 2001, (2002). *DİB 2001 Yılı İstatistikleri*. (2002). DİB APK Daire Başkanlığı, Ankara.
- DİB 2006, (2007). *DİB 2006 Yılı İstatistikleri*. (2007). DİB Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı, Ankara.
- DİB 2007, (2008). *DİB 2007 Yılı İstatistikleri*. (2008). DİB Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı, Ankara.
- DİB TB, (2008). *DİB Tanıtım Broşürü (Anayasal ve Yasal Görevler, Temel İlke ve Hedefler, Hizmet ve Faaliyetler)*. (2008). DİB Yayınları, Ankara.
- DİD, (2005). *Diyanet İlmî Dergi*. (2005). DİB Dini Yayınlar Daire Başkanlığı, 41 (3), Temmuz-Ağustos-Eylül, Ankara.

- DTS, (2009). *Dini Terimler Sözlüğü*. (2009). Milli Eğitim Bakanlığı Yayını, Ankara.
- İ. DİB, (1990). *İstatistiklerle Diyanet İşleri Başkanlığı*. (1990). Diyanet İşleri Başkanlığı APK Daire Başkanlığı, Ankara.
- İHO, (2015). <http://www.imamhatipokullari.org/tarihce.html> , Erişim Tarihi: 25.01.2015.
- Keyifli, Ş. (1997). *Urfa ve Yöresinde Yaygın Din Eğitimi (İmamların Mesleki İmkânları ve problemleriyle ilgili Alan Araştırması)*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- K.G. DİB, (1999). *Kuruluşundan Günümüze DİB (Tarihçe, Teşkilat, Hizmet ve Faaliyetler) (1924–1997)*. (1999). DİB APK Daire Başkanlığı, Ankara.
- Öcal, M. (1994). *İlköğretim Okulları ve İmam-Hatip Liseleri*, İstanbul: Ensar Neşriyat
- ÖSYM (2014). *2014 Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi (ÖSYS) Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu*. (2014). ÖSYM, Ankara.
- ÖSYM (2015a). <http://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2014/OSYS/Tercih/2014-OSYSKONTKILAVUZU14072014.pdf> , Erişim Tarihi: 27.01.2015.
- ÖSYM (2015b). <http://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2014/DGS/tercih/2014-DGSTABLO-1-tercih22082014-yeni2.pdf> , Erişim Tarihi: 27.01.2015.
- Öztürk, Ş. (2002). *Avrupa Birliğine Giriş Sürecinde Türkiye’de Din Eğitimi ve Sorunları Sempozyumu (Din Eğitiminde DİB’in Görevleri Ve Sorunları)*, Sakarya: Değişim Yayınları.
- Öztürk, V. (2003). H. Suphi Tanrıöver’in Din Eğitimine İlişkin Görüşleri. *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13, İzmir.
- RG, (1924). *Resmi Gazete*, 442 Sayılı ve 18 Mart 1924 Tarihinde kabul edilen Köy Kanunu, Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi: 7/4/1924, Sayı: 68, Yayımlandığı Düstur: Tertip: 3 Cilt: 5. Ankara.
- RG, (2010). Resmi Gazete, 6002 Sayılı Kanun, 01.07.2010 tarihinde TBMM’de kabul edilen, 13 Temmuz 2010 Salı günü 27640 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 6002 Sayılı Kanun. Ankara.
- Şahin, S. (2006). Türkiye’de 1. Din Eğitimi Semineri (23–25 Nisan 1981), İlahiyat Vakfı Yayınları, (Yozgat Yüksek İslam Enstitüsü), Yozgat.
- Yavuzer, H. (2006). *Çağdaş Din Hizmeti ve Diyanet İşleri Başkanlığı-Dini Otorite Ve Teşkilatların Sosyolojik Analizi*, Kayseri: Lâçin Yayınları.
- YDESS, (2003). Yaygın Din Eğitiminin Sorunları Sempozyumu (28-29 Mayıs 2002), (2003). İlahiyat Bilimleri Vakfı (İBAV) Yayınları, Kayseri.

Yıldız, M. C. (1999). *Din Görevlilerinin Sorunları ve Beklentileri Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Elazığ Uygulaması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.